

Söz oclası

“...Bir neçə nəfərə demişəm, mütləq sitiyə obyekti axtarırsınızsa, pensillini icad edərək milyonlarla insanı ölümündən qurtaran Fleminqə, Rentgenə, başarıyyəti işığa çıxaran Edisona sitiyə etmək daha mənqli deyilmə?”

Bu ilin 15 oktyabrında 60 illik yubileyini qeyd edən tanınmış şair, publisist Murad Köhnəqala "Şərq"ın suollarını cavablandırır. Yubilyarla 60 illik həyat kredosu, ədabi yaradıcılığı və digər mövzular ətrafında maraqlı müzakirə apardıq.

- Yubileyiniz keçirildi. Bir daha təbrih edirik. Bu yubiley tədbiri nəyi ilə yaddaqalan və ya nəyi ilə sentimental idi?

- Mən bu yaşmaq qədər gəniş ortamda ad günü, yubiley keçirməmişəm. Ümumən, təqvim günlərini eləmətdər hadisə kimi qeyd etmirəm. Amma 60 yaş ömrün böyük bir hissəsi, çoxlıq yaradıcılıq fealiyyətinin yekunu kimi sayılı bildiyindən 60-i özüne layiq şəkildə qarşılaşmağı düşündüm. Dostlar, oxucular, ədəbi cameenin nümayəndələri ilə gözəl bir məclis qurduq. 60 illik yubileyim həm də hörmətli Anar müellimin təşəbbüsü ilə AYB-nin "Nətəvan" klubunda da qeyd edildi. Hər iki tədbir yüksək səviyyədə, ürəymicə oldu.

- Avqust ayında mən də 30-u tamamladım. İstar-istəməz özümə belə bir sual verməli oldum ki, bu 30 ilə nə etmişəm, nə qazanmışəm, nə itirmişəm. Ümumiyyətlə, mən kiməm, kimə, nəyə xidmət edirəm. Yaqın, siz də özünə bəla suallar vermişiniz. Hətta güman edirəm ki, bundan da keskin, bundan da sərt...

- Hə, o zaman otuzu adımağın münasibətə sizi təbrik edirəm.

- Çox sağlam!

- Qaldı sualınıza, insan hansı yaşda olmasına baxmayaq, o sualları hər zaman özüne verməlidə, cavab axtarmalıdır. Bilisiz, biz elə qaynar həyatın içinde olmuşuq ki, bir çox prosesləri anindacaq dəyərləndirib nəticə çıxarmağa imkanımız olmayıb, heç bunun haqda düşünməmişik də. Tutaq ki, içtimai bir problem barədə yazırımsa, məqsədim sadəcə, bu məsələni işləndirmək və onun helline nail olmaqdır. Mən adətən, qaldırdığım problemin həlli mexanizmini də yazırıam.

Məsələn, qış vaxtı güclü yağıntı olanda Bakının küçələrini su basır. Bunun səbəbi yol kənarlarında su kanallarının, yaxud yolkenarın kanalizasiyalarının olmamasıdır. Yaxud çox zaman görürsen ki, kəndlərdən paytaxta axın edənləri qızayırlar. Deyirlər, kəndlər getsin bostan əksin, şəhərdə iş axtarsın. Bostan əkmək çox yaxşı işdi, amma bostanı bəcəmək üçün suvarma sistemləri işlək veziyətdə olmalıdır. Əksər rayonlarımızda suvarma işi bərbəd haldadır, cünki sovetdənqalma suvarma sistemləri sıradan çıxıb, yerli icra orqanları da problem həll etməkdən boyun qaçırır. Belə olan halda kəndlə işsiz, torpaq istifadəsiz qalır, məhsuldarlıq aşağı düşür. Qaldı kimə, nəyə xidmət eləməkle bağlı. Xidmət elədiyim kimsə yoxdu, sadiq olduğum dəyərlər, idealər var.

“Din insanlığa mane olan fəlakətdir”

Murad Köhnəqala: “Söhbət təkcə islamdan yox, ümumən, kökündə “allah” ideyası olan bütün dinlərdən gedir”

- Murad bay, yeri gəlmışən, saytlarda Prezidentin səzə verdiyi evin fotoskiləri yayılmışdır. Göründüyü kimi ev tamırsızdır. Siz də həmin mənzilli təmir etdirməyə maddi imkanınızın olmadığını bildirmisiniz. Bəs təmir üçün hansısa quruma müraciət etmişinizmi?

- Bildiyiniz kimi, bu ilin iyul ayında (*matbuat gününe təsadüf edir*) möhtəram prezidentimizin göstərişi, BŞİH-nin başçısı cənab Eldar Əzizovun sərəncamı ilə mane, Yeni Yasamalda inşa edilən 14 mərtəbəli binanın 13-cü mərtəbəsində ikiotaqlı mənzil verilib. Mənzil “podpmayak”dır, binaya isə həle heç lift da çəkilməyib. Bilisiz ki, dolanışıqlı yazı-pozu, qonordan çıxan bir qəlem adamı üçün sıfır mənzil tamir etdirmək na qadaq ağır məsalədir. Ona görə də evə köçə bilimrəm, heç də ailəmlə kirayəde qalıram. Təkliflər olur ki, mənzili satıb. Bunu qəti şəkildə eləməyəcəm. Bu mənzil prezidentimizin hədiyyəsidir. Mənzilin problemi ilə bağlı BŞİH-nin matbat xidmetinə və BŞİH-nin şöbə müdürü Rüstəm Nacəfovə bir neçə dəfə müraciət etmişəm. Onlar da heç cür körək edə bilməyəcəklərini bildirlər. Neyləmek olar ki? İkinci dəfə cənab prezidentə müraciət etməyə utanıram. Belə texniki məsələləri məmərlər həll etməlididir, dövlət başçısı yox.

- Sosial mediada sizə qarşı kin, küdürü, nifrat, qəzəb ifadə edən adamlar var. Tovuz məhkəməsinin məlum qərarından sonra siz müdafia xarakterli bir status yazmışdım. Ele sizin təbərinizə desək, bir qrup arvad az qalırdı. Bu basqı, təzyiq, hiddət nə ilə bağlıdır, sizcə?

- Beli, elə bir dəstə var. Bu dəstə üç yera bölünür: Əsasən, müxalifətə dəlüşmuş, “da”, “de” ni ayırdı edə bilməyən səvədəsiz dindarlar, aqressiv dul arvadlar, yaza bilməyən yazarlar. Onları heç vaxt ciddiya alıram, cünki özleri uğursuz, bədbəxt adam oluqlarına görə hamiya pislik arzulayırlar. Bir də bir adamı hamı sevə bilməz axı. Adam var mənim fikirlərim bəyənir, saygı duyur, adam var, bəyənmir, adam var, başa düşmür, adam da var, şəxsimi tanımadan kölgəmi qılınçdır. Hər cəmiyyətdə bu cür adamlar var.

- Bəzən sizin feysbukda yazdırınız hansısa loyal statusa rəy yazanlar olur ki, Prezident ev verdi deyə, siz də “satıldınız”. Bu

ittihamlar, iddialar nə dərəcədə realdır və siz incitmək ki?

- Ele fikirləri yazanlar o qədər təmənəli işlər görüb, ayrı yollar gediblər ki, kiminse haqqının özüne verilmesi, əməyinin qiymətləndirilmesi onlarda negativ düşüncə yaradır. Ədəbiyyat, yazıçılıq, şairlik o yana dursun, mən müstəqillik dövrü Azərbaycan

publisistikasının yaradıcılarından. Otuz ildən artıqdır, işləmədiyim qəzet, jurnal, sayt qalmayıb. Ömrüm boyu da heç bir partının üzvü olmamışam, heç kəsin de qarşısında öhdəlik götürməmişəm. Belə olan halda nəyi, necə sata bilərəm? Həmişə bir ziyan, bir vətəndaş mövqeyində olmuşam ve her zaman da olacağam. Evlə bağlı eyham edənlərə o zaman cavab vermİŞdim, yenə də deyirəm, sərəncamı, evin açarını mənə BŞİH-nin texniki işçiləri təqdim etdi. Hətta hər hansı resmi bir şəxsle de görüşməmişəm. Mən azad düşüncəli adamam. Nə hakimiyətin, nə də müxalifətin tapşırığı ilə oturub-dururam. Müxalifət qəzətlərində yazdığım vaxtlarda belə müxalifət rəhbərlerinin sözü ilə bir cümlə də yazmamışam.

- Sizi Murad Köhnəqala edən, bu imzayı daha çox tanıdan hansı şeiriniz, metniniz olub? Yəni hər poeziya və proza yarada-

adam qarantığa düşəndə bir çəraq yandırmaq üçün yol axtarırmı, gözləyir ki, onun taleyi ilə məşğul olan hansısa gözəgörünməz, fövgəltəbi qüvvə ona sehri çırqadı işq gəndərsin. Beləcə həyatını boş ümidi, cənnət-cəhənnəm kimi təselli lər püca verir. "Allah ruzisini verəcək" deyibən, bir uşaq əvəzində on uşaq doğub-törəyir, sonra da metroda dilənməye gönderir. Ona görə də an bahalı təbii sərvətlər Şərqiñ çıxsa da, bütün Şərqi diləngi kökündə yaşayır. Çünkü allah belə məsləhət bilib. Kütünlərin bu cür fatalist nağıllarla mürşüldəməsi hakimiyəti, din tacirlərinə, Məkkədə "raqatka" satan mafiyalarla sərf elayir. Qonşumuz İranı əsrələrdir, savadsız mollalar belə nağıllarla idarə edir. Nağıla inanan adam hüceyrəni keşf edə bilərmi? Hüceyrəni keşf etməkdən ötrü avvelcə real aləmə, təbiet qanunlarına fikir vermək lazımdı. Hər şeyin səbəbi və başlangıcı təbiətdə var. İrandan gələn maneken oğlan şə-

“Mən azad düşüncəli adamam. Nə hakimiyətin, nə də müxalifətin tapşırığı ilə oturub-dururam. Müxalifət qəzətlərində yazdığım vaxtdarda belə müxalifət rəhbərlerinin sözü ilə bir cümlə də yazmamışam”

nin bir şah eseri olur. Sizin şah eseriniz hansıdır?

- Özümüzən en çox xoşuma gələn eserim uşaqlar üçün yazdığım "Bulud pincəsi" povedidi. Bu əser çap olunundan ədəbi aləmdə rezonans doğurmuşdur. Amma sizə deyim, məni dəha çox 22 yaşında ilk dəfə "Uluz" jurnalında dərc olunan dörd şeirimle tanışdırı. İndiñ özündə de həttə tanımadiğim adamlar olur ki, Murad Köhnəqala olduğumu bildənə yaxınlaşış görüşür, ovaxtki şeirlərimdən misralar deyirlər.

- Bir də sizə da çox dini məsələlərlə bağlı yazdığını statuslara və ya yazılärlə görə qızayırlar... Konkret olaraq dindən nə istəyiniz axı?

- Din insanlığı maneə olan və təbii inkişaf geriye dərtənə sosial fəlakətdi. Ən böyük alımlar, filosoflar, fikir adamları dini insanların ən faciəvi keşfi kimi dəyərləndiriblər. Söhbət təkcə islamdan yox, ümumən, ədəbiyyatımızın hərəkəti durumunu necə qiymətləndirirsınız?

- "Allah" ideyasının nəyi pisdir ki?

- Söhbət "pis", "yaxşı" dan yox,

bu problemdən azıyyat çekirik. Bilecərini keçmənəyimiz bir neçə səbəb var. Birinci məsələ ədəbiyyatımızın xarici dillər tərcüməsinin zəif olması, ikinci və əsas məsələ ortaya çıxacaq məhsulun keyfiyyətini. Yəni sən "İsrafilin bayılık köynəyi" mövzusunda həkaya yazıb, ingiliscidili auditoriyanın yazılısına çevrile bilməzsan Camaat hermafroditin psixologiyasını yazır, sənən esarında isə həle de başlıq puluna görə qızı oğlana vermirlər.

Üçüncüüsü, naşriyyatların üzərinə qoyulan vergi azaldıllarsa, yaxud tamamilə götürürlərsə, ədəbi proses də sürelənər. Həm kitabın satışı ucuz olar, həm yazıçı maddi gelir alıb edər, bütövlükde isə cəmiyyət qazanır.

- Bəzən gənc şair və yazıçılar iddia edirlər ki, ədəbiyyat, klassik media, teatrlar artıq maarifçilik missiyalarını başa vururlar. Doğrudanlımı belədir?

- Ədəbiyyat, teatr, ümumən, inceşənat heç vaxt maarifçilik missiyasından kənardır mövcud ola bilmez. Fərdi şüura hesablanan istanilan bir əsər ictmai mahiyyət daşıyır və özü-özüyündə bir məsajı, ideyası var. Buna görə də sənət fərdi deyil, kütüvli-psixoloji hadisədir.

- Ola bilərmi ki, ədəbiyyatla bağlı, ədəbi-bədii məsələlərin təliməkanlarında müzakirəsinə dair hansı bir layihə teklif edəsiniz. O layihə əsasında aparılan ədəbi müzakirələr çayxanalarda deyil, məhz efiyərlərde aparılsın...

- Yaxşı teklifdi. Vaxtılı, menim bir neçə TV layihəm olub, bəzi TV'lərə taqdim etmişəm, bayanılıb, amma reklam, kommersiya-filən maraqlarına görə həyata keçməyib. Televiziyaların rəhbərliyi əhalini maarifləndirmək işində birbaşa maraqlı olmalıdır, yoxsa nəticə olmayaçaq. Müğənnidən sosial ekspert düzəldən televiziyyada kitab oxutdurmaq layihəsi çatın həyata keçir.

- İddialar var ki, bəzədə milli qəhrəmanlarımız, şəhidlərimiz və ümumən Dağlıq Qarabağla bağlı dünyaya çıxacaq sanballı əsərlər, metnər yazılmır. Maxsusı olaraq gəncələr buna meyl etmirlər, onlar daha çox erotikadan və ya digər intim məsələlərdən yazırlar...

- Qarabağ mövzusunda kifayət qədər sanballı əsərlər yazılıb. Təkcə Aqil Abbasın "Dolu" romanı bu sahədəki boşluğu dolduracaq səviyyədədir. Sabir Əhmədinin "Qarabağ triologiyası", Elçin Hüseynbeylinin "Qarabağ həkayələri", Şərif Ağayın "Haramı" Məncə, Qarabağ, qəçqınıq, mühərbi kimi ağır mövzuların filmlərdə işlənəndən daha effektivdir. Məsələn, Mədəniyyət Nazirliyi Qarabağ mövzusunda senari müsabiqəsi elan etsə, yuzlərlə ədib müsabiqəyə əsər təqdim edər. Qaldı gənclərin erotikə və digər yüngül mövzulara qəcməsi, bu, təbii bir şeydi, bütün dünyada gəncləri erotikə, məsələn, tarixi xronologiya janrından daha çox maraqlandırır.

- Gənc şair və yazıçılarda özü-müzükülləri, öz klassiklərimizi bayanmamak efiyəsi var...

- Nəsillərəsəri savaş bütün cəmiyyətlərde və bütün sahələrdə baş verir. Ədəbiyyatda da həmçinin. Bu da tabii prosesdi. Lakin nəzəra almışan ki, təqid etdiyindən daha ciddi bir iş görə bilmirsənsə, özün qeyri-ciddi duruma düşürsən.

(Davamı sah 6)
Söhbətləşdi: Ayyət Əhməd

9 noyabr / 2019

"Din insanlığa mane olan fəlakətdir"

Murad Köhnəqala: "Söhbət təkçə islamdan yox, ümumən, kökündə "allah" ideyası olan bütün dinlərdən gedir"

(Əvvəli səh.5)

- Deyirlər ki, adəbi tənqidçilərimiz nepotizmə yol verirlər. Doğru yanaşmadır mı?

- Qohumbazlıq, yerlibazlıq kimi ənənələr bizdə hər sahədə geniş yayılıb. O cümlədən adəbiyyatımız da belə əlaq otları ilə dolub-daşır. Amma obyekтив tənqidçilər də var, Əsəd Cahangir, Rüstəm Kamal, Vaqif Yusifli, gənclərdən Müşfiq Şükürlü, Şəlalə Götürk kimi.

- Eynəksiz görünən bir problem də odur ki, kitab evləri, kitab satış mərkəzləri, kitabxana-larla bağlı da vəziyyət arzuolunan deyil. Sizcə, kitaba, oxu mədəniyyətinə olan itmiş marağı geri qaytarmaq üçün hansı addımlar atılmalıdır?

- Kitab dayanacaqlarının olması çox yaxşı halid, müsbət addımdır. Amma təkçə bununla xalqı kitaba qaytarmaq mümkün deyil. Millətə kitab oxutdurmaq üçün kitabların fantastik qiymətlərini aşağı endirmək lazımdır. Bundan ötrü isə bayaq dediyim kimi naşriyyatların üzərinə qoyulan ağır vergiləri maksimum azaltmaq və ya tamamilə götürmək gərəkdi. Kitab ucuz olsa, oxuyanların sayı artacaq. İkinci əsas məsələ isə televiziyalarda kitab təbliğatının aparılmasıdır. Bir müddət əvvəl dostumuz, maarifçi telejurnalist Elçin Əlibəyli, müallifi və aparıcısı olduğu "El bizim, sərr bizim" programında kitab təbliğatı ilə bağlı xeyli iş görmüşdü.

- İndiki gənc şair və ədiblərimizə arxalanaraq, "ədəbiyyatımız var" deyə bilərikmi?

- İstedadlı gənclərimiz çoxdu, bəzilərinin çox ciddi adəbi potensialı var. Amma heyif ki, yersiz ağlaşmaya, dərdə-vərəmə meyillənlərlər. Real həyatdan uzaqlaşın, simvolizm, pessimizm bataqlığında boğulurlar. Əlbəttə, bu, təkçə onların günahı deyil. Özlərindən əvvəlki məktəblərin və dahi kimi qələmə verilən mərsiyyəxan şairlərin, o cümlədən rəngarəng mühitin, qaynar proseslərin olmadığı şəraitsizliyin də bu işlərdə rolü böyüküdür. Amma yaradıcı gənc özü-özünü bu böhrandan çıxmamalıdır. İntellektini yüksəltməli, rus, ingilis dilini öyrənib dünyani səyahətə can atmalıdır, çoxlu hadisə görməli, başına oyular gelməli, həyat uğrunda mübarizələrdən sağ çıxmali, sevgi, xoşbəxtlik, dram, faciə kimi həyat fenomenlərini öz təleyində yaşamanmalıdır. Bunlarsız ədəbiyyat yaratmaq mümkün deyil.

Söhbətləşdi: Ayyət Əhməd